

Hvis debatten om fødselspermisjon bare skal handle om likestilling, kan barnet fort bli taperen.

Ingen «mamma-maskin»

KRONIKK

Kari Wærness

I løpet av mindre enn en generasjon har vi i vårt land oppnådd å få verdens mest sjenerøse ordning med betalt fødselspermisjon. Mor og far kan dele permisjonen som de vil, med unntak av seks uker som er forbeholdt mor ut fra en biologisk begrunnelse og fedrekvoten som er relativt ny og forbeholdt far. Ordningen har vært kjempet frem politisk, og den borgerlige regjeringens kutting av fedrekvoten viser klart at den ikke er hogget i stein. Politisk kamp om flere omlegginger kan også komme i nær fremtid.

I en videre diskusjon om fødselspermisjon bør vi være klar over at de prinsipielle begrunnelsene for den har variert over tid og til dels vært motstridende. Allerede i 1909 fikk vi en bestemmelse om barselpenger i seks uker. Begrunnelsen var at arbeidervernloven påla kvinner å avholde seg fra å arbeide de første

seks ukene etter fødselen og dermed syntes en viss økonomisk kompensasjon rimelig. Ordningen ble stort sett bare benyttet av ugifte mødre. Senere endringer i betalt fødselspermisjonen har vært influert av ILO-konvensjoner om vern av kvinner i arbeidslivet, et prinsipp som den borgerlige kvinnesaksbevegelsen i utgangspunktet var imot.

Først fra 1960- og 1970-tallet av ble begrunnelsen også forankret i ønsker om økt kjønnslikestilling. I 1977 ga arbeidsmiljøloven rett til ett års ulønnet permisjon som kunne deles mellom foreldrene, med unntak av de seks

ukene som var forbeholdt mor. Dessuten ga loven fedre rett til to ukers ulønnet permisjon i forbindelse med fødsel. Den betalte permisjonen ble det samme året utvidet til 18 uker.

I dag handler diskusjonen om fødselspermisjon i hovedsak om likestilling mellom menn og kvinner. Selv om papkvoten også handler om at både barn og fedre kan ha godt av at far alene tar ansvaret for spedbarnsstellet en periode, er det betydningen endringer i arbeidsdelingen i familien kan ha for likestilling mellom menn og kvinner i yrkeslivet, som har vært hovedtema i debatten.

Et viktig kjennetegn ved betalt fødselspermisjon er at det er mors lønn som bestemmer hvor stor utbetalingen blir. Kvinner som får barn uten å ha fast tilknytning til arbeidslivet, får en minimumsutbetaling som mange mener burde være langt høyere. På den annen side argumenterer flere for at når far tar permisjon, bør betalingen fastsettes ut fra hans lønn. Man mener det kunne føre til at fedre ville ta mer permisjon og slik bidra til økt likestilling. Ettersom de fleste fedre tjener mer enn de fleste mødre, ville dette øke de totale utgifter og dessuten bidra til enda større ulikheter i utbetalinger mellom familier enn i dag.

Nylig har det oppstått et spesielt fokus på om lange fødselspermisjoner hindrer kvinners karriereutvikling. Selv om empiriske belegg for en slik sammenheng synes noe mangelfull, har oppfatningen fått stor utbredelse; også hos Likestillings- og diskrimineringsombudet.

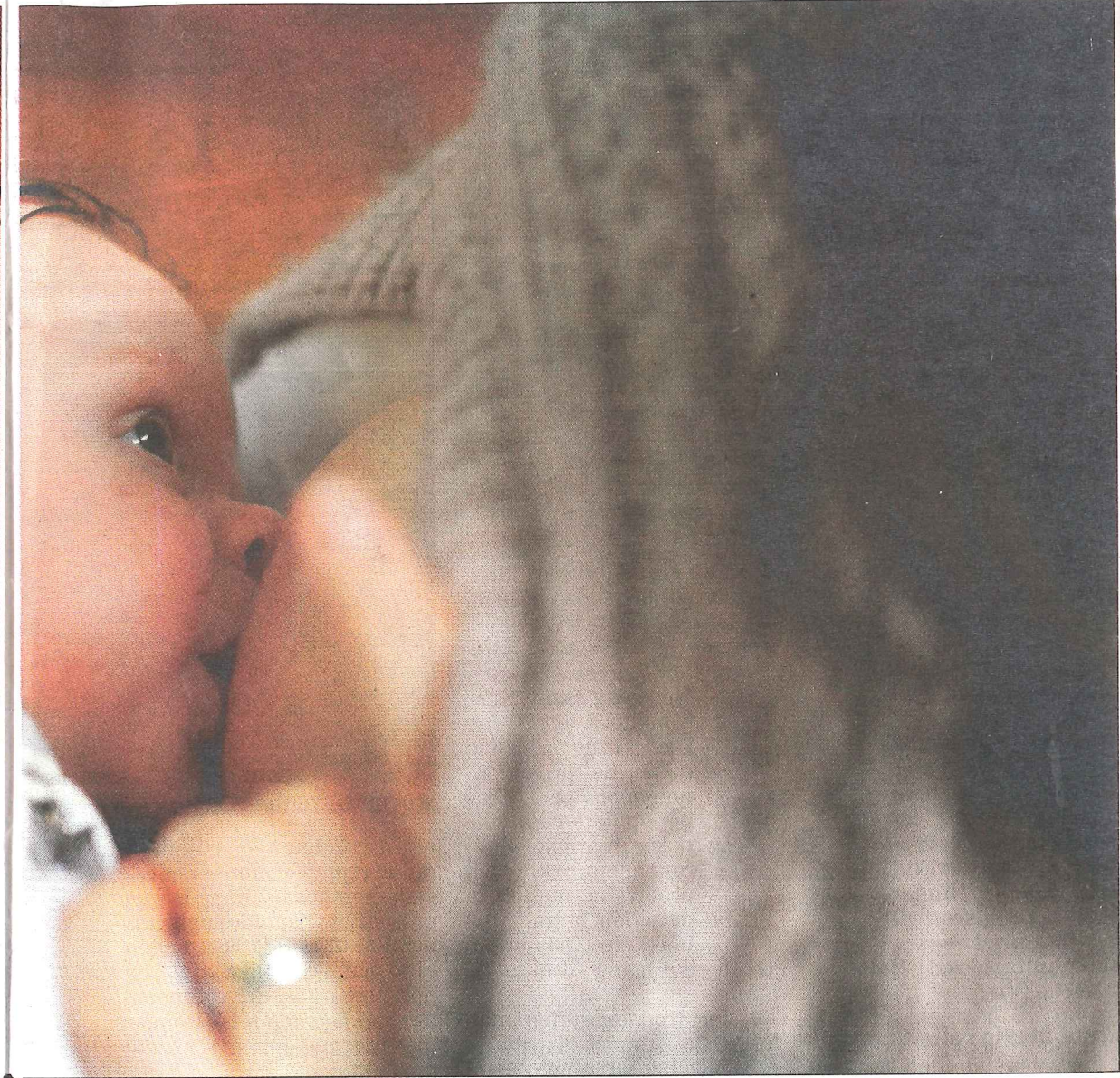

«STATSFINANSIERT BABYKOS»? Oppfatningen om hvor lenge morsomsorg

Yngre kvinnelige økonomer og journalister argumenterer for at vi har for mye «statsfinansiert babykos», den lange fødselspermisjonen er for kostbar, vi bør vurdere nedkorting og tilby barnehageplass også til barn under ett år. I Dagens Næringsliv 25. juli betegnes kvinner som har nådd til topps i yrkeslivet ved nærmest å gå rett fra fødesengen tilbake til jobben som «mamma-maskiner». Disse kvinnene sier klart at de som ønsker å gjøre karriere ikke kan unne seg lange fødselspermisjoner, heller ikke om en deler barneomsorgen med far. Betalt hjelp ut over

offentlige barnehager må også til.

Få diskuterer om karrieretenkningen passer for hele arbeidslivet. De fleste yrker er nok ikke slik, ettersom bare et fåtall jobber er knyttet til lange karrierestiger. Om vi utelukkende fokuserer på karriereyrkene når vi måler likestilling, slik tendensen er i dag, vil andelen i befolkningen som aksepterer reduksjon i tiden for betalt fødselspermisjon raskt kunne øke, også fordi den oppfattes som kostbar. I dag anklages kvinner som ikke kommer i fulltidsarbeid

på heltid er det beste for barn kan endre seg raskt, skriver Kari Wærness.

etter ett års lønnet fødselspermisjon for å være late eller for ikke å vite sitt eget beste. Ingenting tilsier at denne grensen for anklager om latskap eller dumskap ikke kan flyttes nedover til tre måneder.

Oppfatningen om hvor lenge morsomsorg på heltid er det beste for barn har endret seg svært raskt, og eksperter så vel som folk flest har fortsatt ulike syn på dette. Det synes på tide at venstresida begynner å diskutere fødselspermisjon fra et større perspektiv enn likestilling. Utgangspunktet bør være spedbarns behov, erkjennel-

sen av at svangerskap og fødsel innebærer langt større påkjenninger for kvinner enn for menn, at de færreste kvinner kan eller vil fungere som «mamma-maskiner», og at omsorg for spedbarn innebærer krevende arbeid både fysisk og psykisk. Selv om dagens norske spedbarn ikke er avhengig av at mor ammer for å overleve, er det en stor fordel for barns helse om mødre flest gis mulighet til å følge WHO's anbefalinger på området.

Så får vi godta at det finnes ulike modeller for hvordan foreldre innretter sine liv

med hensyn til arbeidsdeling i yrkeslivet og i familien, og at noen mødre vil prioritere omsorgen for småbarna i en lengre periode enn den de får økonomisk kompensasjon for.

Det viktigste er at vi erkjenner at omsorg for egne barn er verdifullt arbeid, og at mødre som ikke går ut på full tid i yrkeslivet rett etter lønnet fødselspermisjon vanligvis verken er dumme eller late.

Kari Wærness, professor emeritus ved Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

kari.wærness@sos.uib.no

FOTO: FRANK MAY, NTB SCANPIX